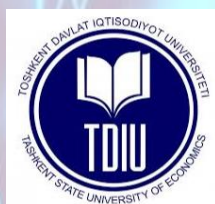

**ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ ОЛИЙ ВА ЎРТА МАХСУС ТАЪЛИМ
ВАЗИРЛИГИ
МИНИСТЕРСТВО ВЫСШЕГО И СРЕДНЕГО СПЕЦИАЛЬНОГО
ОБРАЗОВАНИЯ РЕСПУБЛИКИ УЗБЕКИСТАН**

**ТАШКЕНТСКИЙ ГОСУДАРСТВЕННЫЙ ЭКОНОМИЧЕСКИЙ
УНИВЕРСИТЕТ**

ТОШКЕНТ ДАВЛАТ ИҚТИСОДИЁТ УНИВЕРСИТЕТИ

**ЎЗБЕКИСТОНДА РАҚАМЛИ ИҚТИСОДИЁТНИ ШАКЛЛАНТИРИШДА
МЕНЕЖМЕНТ ВА КОРПОРАТИВ БОШҚАРУВНИНГ АҲАМИЯТИ**

халқаро илмий-амалий конференцияси маъруза тезислари тўплами

**Ўзбекистон, Тошкент ш.,
2020 йил 20 май**

юритиш ва молиявий таҳлилни амалга ошириш усулида мавжуд фарқлар натижасида баъзи бир тафовутлар пайдо бўлади. Шунга қарамай, халқаро ҳамкорликнинг барча устунликларидан самарали фойдаланиш юқорида зикр этилган қийинчиликларни бартараф этиш имконини беради.

*A.S. Kucharov, u.ф.д., professor,
D.N. Ishmanova doktorant,
TDIU*

NEFT-GAZ SANOATIGA INVESTITSİYALARNI JALB ETISH ORQALI TARMOQ KORXONALARIDA MOLİYAVIY BARQARORLIKNI TA'MINLASH

Ma'lumki, bugungi kunda neft-gaz sanoati mamlakatning strategik ahamiyatga ega bo'lgan tarmoqlaridan biri sanaladi. Ushbu tarmoq tarkibida bir necha yuz korxonalar faoliyat olib borayotgan bo'lishiga qaramay, tarkibida moliyaviy barqaror bo'lmagan korxonalar ham mavjuddir. Infratuzilmaning yaxshi emasligi, yetarlicha texnika va texnologiya bilan ta'minlanmaganligi sohaning rivojlanishiga to'sqinlik qilmoqda. Bu borada bir qancha ilmiy takliflarni taqdim etgan holda muammoning yechimini bartaraf etishni ko'zlamodamiz.

O'zbekistonning neft va gaz sanoatiga jalb qilinayotgan investitsiyalar oxirgi ikki yil ichida gaz ishlab chiqarish hajmini 10 foizga, aholiga tabiiy gaz yetkazib berishni 15 foizga, suyultirilgan gazni 1,6 barobarga oshirdi. Shu davrda neftni qayta ishlash zavodlarida qo'shimcha 204 ming tonna neft mahsulotlari ishlab chiqarildi va ichki bozorda benzina bo'lgan talab to'liq qondirildi. Neft va gaz sanoatini yanada rivojlantirish uchun uglevodorodlarni qidirish va qazib olishni ko'paytirish nazarda tutilgan. Shu maqsadda Buxoro-Xiva, Ustyurt, Surxondaryo va Farg'ona mintaqalaridagi nisbatan istiqbolli hududlardagi ishlar ichki resurslar hisobidan jadallashtirildi.

Shuningdek, dunyoning yetakchi neft-gaz kompaniyalari bilan kam o'rganilgan investitsion bloklar bo'yicha geologiya-qidiruv ishlari olib borilmoqda. Bu borada hamkorlar sifatida «Socar» (Ozarbayjon), «British Petroleum» (Buyuk Britaniya), «Total» (Fransiya), «Lukoil», «Gazprom», «Tatneft» (Rossiya), «Mubadala» (BAA) va «ONGC» (Hindiston) kompaniyalarini ta'kidlash mumkin.

Uglevodorodlar iste'moli o'sib borayotgani hisobga olingan holda 2019-2030 yillar mobaynida sohaga taxminan 9,8 milliard AQSh dollari, shu jumladan, geologiya-qidiruv ishlari uchun 3,5 milliard AQSh dollari va tabiiy gaz ishlab chiqarish hajmini oshirish uchun 6,3 milliard AQSh dollari miqdorida investitsiya jalb etish rejalashtirilgan. Tabiiy gaz oqimlari hamda magistral gaz uzatish tizimini modernizatsiya va monitoring qilish tizimi (SCADA)ni joriy etish rejalashtirilgan. Shu maqsadda «O'zbekneftgaz» AJ 2019-2025-yillarda xalqaro moliya institutlarining 1,5 mlrd AQSh dollariga yaqin kreditlarini jalb etish ustida ish olib bormoqda. Yuqori qo'shilgan qiymatga ega mahsulotlar ishlab chiqarishga mo'ljallangan neft-kimyo va kimyo sanoati jadal rivojlanmoqda.

Jumladan, "Shoʻrtan" gaz-kimyo majmuasini naftani qayta ishlash GTL loyihasi boʻyicha (qoʻshimcha qiymati +480 mln. dollar) kengaytirish loyihasi amalga oshirilish arafasida turibdi. Buning natijasida qoʻshimcha tarzda polietilenning 280 ming tonna yangi turi va 100 ming tonna polipropilen ishlab chiqarilishi kutilmoqda. GTL texnologiyasi boʻyicha 1,5 million tonna sintetik suyuq yoqilgʻi, 743,5 ming tonna dizel yoqilgʻisi, 311 ming tonna aviakerosin, 431 ming tonna nafta va 50 ming tonna suyultirilgan ishlab chiqarish boʻyicha loyihani amalga oshirish davom ettirilmoqda.

Oʻzbekistonda elektr energetikasini rivojlantirishning asosiy ustuvor yoʻnalishlaridan biri toʻgʻridan-toʻgʻri xorijiy investitsiyalarni jalb qilish hisobiga issiqlik elektr stantsiyalari (IES), atom energiyasi, qayta tiklanadigan energiya manbalari (QTEM) kabi ishlab chiqarish obyektlarini rivojlantirish hisoblanadi. 2030-yilgacha boʻlgan davrda energiya tizimining ishlab chiqarish quvvatini oshirish maqsadida yirik investitsiya loyihalari ishlab chiqilmoqda. Ular qatoriga:

1) umumiy quvvati 15 GVt boʻlgan samarador issiqlik energiyasi ishlab chiqaruvchi obyektlarni qurish;

2) elektr energiyasi ishlab chiqarish umumiy quvvati 9,5 GVt ga yaqin boʻlgan (Sirdaryo, Navoiy, Tolimarjon, Taxiatosh, Toʻraqoʻrgʻon issiqlik elektr stantsiyalari va boshqalarda) zamonaviy PGU elektr stantsiyalarini qurish;

3) umumiy quvvati 3,2 GVt ga yaqin boʻlgan gaz-porshenli qurilmalar, aviatsiya gaz turbinalari va zamonaviy elektr energiya zaxiralash tizimlari asosida (Sirdaryo, Toshkent IES, Muborak IEM va h.k.) manyovrli ishlab chiqarish quvvatlarini qurish;

4) umumiy quvvati 8400 MVt dan ziyod boʻlgan qayta tiklanadigan energiya manbalari asosida ishlaydigan quyosh, shamol va gidroelektrstansiyalarini qurish, va ularning jami elektr energiyasini ishlab chiqarishdagi ulushini 25 %ga yetkazish.

5) 2400 MVt quvvatga ega boʻlgan atom stansiyasini qurish kiradi.

Bundan tashqari Oʻzbekiston Respublikasi Prezidentining 27.03.2019-yildagi "Oʻzbekiston Respublikasida elektr energetika tarmogʻini yanada rivojlantirish va isloh qilish strategiyasi toʻgʻrisida"gi PQ-4249-sonli qaroriga muvofiq, Energetika vazirligi manfaatdor vazirliklar va idoralar bilan hamkorlikda, xalqaro moliya institutlari (Jahon banki, Osiyo taraqqiyot banki)ning texnik koʻmagida iqtisodiyot tarmoqlari va aholining elektr energiyaga boʻlgan istiqboldagi talab-ehtiyojlari prognozlarini inobatga olgan holda 2030-yilga qadar elektr energetika tarmogʻida ishlab chiqarish quvvatlarini rivojlantirish hamda yirik investitsiya loyihalarini amalga oshirish konsepsiyasi ishlab chiqilmoqda.

Bundan tashqari xalqaro maslahatchi – "Mott MacDonald" (Buyuk Britaniya) kompaniyasi bilan hamkorlikda Oʻzbekistonda elektr energiyasining uzoq muddatli rivojlantirish bosh rejasi ishlab chiqilmoqda.

Xulosa oʻrnida shuni taʼkidlash mumkinki, mamlakatning strategik ahamiyatiga ega boʻlib turgan neft-gaz tarmogʻining iqtisodiy barqarorligini taʼminlashning ilmiy-tadqiqot yechimi sifatida biz quyidagi fikrga keldik:

-Oʻzneftgaz AJ tarkibiga kiradigan moliyaviy barqaror boʻlmagan neft-gaz korxonalari infratuzilmalarini rivojlantirish uchun nafaqat xorijiy investorlarni jalb

etish, balki mahalliy tadbirkorlik subyektlari uchun ham raqobat muhitini shakllantirib, venchur fondlari orqali moliyalashtirishni tatbiq etish;

-investitsiyalarni jalb etish va ulardan samarali foydalanishda rivojlangan sanoatlashgan mamlakatlar tajribasidan foydalanadigan bo'lsak, investitsiya siyosatini amalga oshirishda quyidagi uchta yo'nalishga alohida e'tibor bilan qaraladi:

- import o'rnini bosish strategiyasini rivojlantirish;
- tayanch tarmoqlar va eksport salohiyatini mustahkamlash;
- ilmtalab sohalar va innovatsion ishlanmalarni rivojlantirish.

Rivojlangan mamlakatlarda innovatsiya faoliyatida boy tajriba to'plangan bo'lib, undan O'zbekiston amaliyotida foydalanish investitsiyalash amaliyotini takomillashtirish va investitsiyalarning samaradorligini oshirishga qaratilgan chora-tadbirlarni ishlab chiqish imkonini beradi. Bu borada bir qator rivojlangan mamlakatlarda investitsiya me'yorining nisbatan yuqori va barqaror darajasiga erishilganligining guvohi bo'lamiz.

Ayrim chet el mamlakatlaridagi investitsiya siyosatining asosiy yo'nalishlarini mamlakatimizga tatbiq qilish muayyan ijobiy natijalarni bermasdan qolmaydi. Ayniqsa, Koreya Respublikasi investitsiya siyosatining tajribasi o'zining ahamiyatligi bilan ajralib turadi. Bu borada mamlakatimizda ham investitsiya siyosatining muhim ustuvorliklaridan biri aynan xorijiy investitsiyalarni jalb qilishda uzoq muddatli loyihalar asosida ilg'or texnika va texnologiyalar kiritishga qaratilgan.

Shu bilan birga, investitsiyalardan samarali foydalanishda bir qator rivojlangan mamlakatlar tajribasi bilan, masalan, Chexiya, Xitoy misolida o'rganilganda, investitsiyalar asosan ilg'or texnologiyalarni joriy etish, innovatsion loyihalarni moliyalashtirish, resurs tejovchi va ekologik talofati kam bo'lgan, mehnat unumdorligini oshirishga xizmat qiluvchi sohalarga yo'naltirilayotganining guvohi bo'lamiz. Keng miqyosdagi investitsiyalar, rivojlanish maqsadlarida xalqaro moliyaviy institutlar bilan o'rnatilgan faol hamkorlik, xorijiy investorlar uchun imkoniyatlar izchil ravishda kengaytirilib borilishi kelgusida O'zbekistondagi iqtisodiy o'sishni belgilash va unga erishish imkoniyatini beradi.

*С.Б. Махмудов,
ассистент, ТДИУ*

АКЦИЯДОРЛИК ЖАМИЯТЛАРИНИНГ ИНВЕСТИЦИОН ЖОЗИБАДОРЛИГИНИ ОШИРИШ ВА УЛАРДАН САМАРАЛИ ФОЙДАЛАНИШ БЎЙИЧА ХОРИЖИЙ МАМЛАКАТЛАРНИНГ ТАЖРИБАСИ

Ҳозирда акциядорлик жамиятларининг инвестицион жозибadorлигини оширишда ривожланган мамлакатлар саноат корхоналарида инновацион фаолликни оширишда инвестицияларни стратегик бошқаришга алоҳида эътибор қаратилган. Натижада муайян тармоқларда саноат ишлаб чиқаришининг самарали амалга оширилиши ҳисобига инновацион фаолликнинг янада кучайиши кузатилмоқда. Чунки акциядорлик жамиятлари